

BẢN GÓP Ý KIẾN VỀ GIÁO DỤC

(Phát biểu của GS. VS. Nguyễn Văn Đạo tại
cuộc họp ngày 19/11/2006 ở Bộ GD và ĐT)

NỘI DUNG

Thủ tướng đã mở ra hướng đi hoàn toàn mới, đầy triển vọng cho giáo dục đại học khi Việt Nam gia nhập WTO. Một thị trường giáo dục đang chuyển động theo hướng tích cực.

Cơ hội phát triển vượt bậc cho các trường đại học có tiềm lực mạnh khi được quyền tự chủ đầy đủ.

Thách thức lớn và cơ hội lớn đến với ngành Giáo dục- Đào tạo.

1. Thủ tướng Nguyễn Tấn Dũng đã mở ra hướng đi hoàn toàn mới đầy triển vọng cho giáo dục đại học khi Việt Nam gia nhập WTO. Một thị trường giáo dục đang chuyển động theo chiều hướng tích cực

Trong bài *"Gia nhập Tổ chức Thương mại Thế giới, Cơ hội - thách thức và hành động của chúng ta"*, Thủ tướng Nguyễn Tấn Dũng đã viết:

"...Chấp nhận cơ chế thị trường trong đào tạo đại học thuộc các ngành kỹ thuật - công nghệ và dạy nghề để huy động các nguồn lực nhằm phát triển và nâng cao chất lượng đào tạo ...".

"...Từ quan điểm hệ thống và đảm bảo tính liên thông trong hệ thống giáo dục - đào tạo từ phổ thông - đại học và dạy nghề, giải quyết trước việc cải cách giáo dục đại học và dạy nghề. Học tập kinh nghiệm của các nước có

nền giáo dục đại học và dạy nghề tiên tiến để chọn lọc, sử dụng. Trên cơ sở đảm bảo tính thống nhất trong những nguyên tắc lớn và sự quản lý thống nhất của Nhà nước đối với giáo dục và đào tạo, *phát huy tính tự chủ, bản sắc riêng và tính cạnh tranh* trong đào tạo đại học và dạy nghề...”.

“Khẩn trương xây dựng chiến lược *cải cách giáo dục* từ nội dung, chương trình, phương pháp giảng dạy, chế độ thi cử ở tất cả các cấp đào tạo...”.

Trong Báo cáo tại kỳ họp thứ 10, Quốc hội khóa XI, ngày 17/10/2006, về “*Tình hình kinh tế - xã hội năm 2006 và nhiệm vụ năm 2007*”, Thủ tướng Nguyễn Tấn Dũng còn yêu cầu “*Nâng cao năng lực Quản lý nhà nước về giáo dục, đào tạo, đảm bảo đúng chức năng định hướng phát triển, tạo lập khung pháp lý và kiểm tra, thanh tra, giám sát việc thực thi pháp luật, tạo môi trường cạnh tranh lành mạnh trong giáo dục - đào tạo và dạy nghề. Đổi mới cơ chế hoạt động, để cao quyền tự chủ, tự chịu trách nhiệm của nhà trường, trước hết là các trường đại học...*”

Để phát huy quyền tự chủ, tự chịu trách nhiệm của các nhà trường đại học, Nhà nước (Bộ giáo dục & Đào tạo) sẽ quản lý các trường chủ yếu thông qua các chính sách và quy chế, còn các trường được chủ động tổ chức thực hiện mọi công việc của nhà trường, miễn là không vi phạm các chính sách và quy chế đã ban hành, không cần xin phép và chờ đợi ý kiến cho phép của Bộ Giáo dục và Đào tạo. Nói cách khác, các trường được quyền làm những việc không bị cấm kỵ và tự chịu trách nhiệm về các việc làm của mình; thay vì chỉ được làm những việc mà Bộ cho phép.

Những ý kiến chỉ đạo của Thủ Tướng Chính phủ khiến cả ngành giáo dục - đào tạo, từ lãnh đạo Bộ đến tất cả các trường đại học phải suy nghĩ nghiêm túc đến những vấn đề lớn với tầm nhìn vượt xa, vượt cao hơn những gì chúng ta đã và đang bàn thảo lâu nay từ quyền tự chủ đại học, đến chương trình, phương pháp đào tạo, phương pháp tuyển sinh, chất lượng đào tạo, đưa giáo dục đại học Việt Nam trong một số lĩnh vực khoa học tự nhiên và kỹ thuật, công nghệ, quản trị - kinh doanh, ngoại ngữ (*dưới đây gọi tắt là khối A*) hòa nhập với quốc tế.

Chúng ta đang thực sự đứng trước một cuộc cải cách giáo dục lần thứ 5 mang tính cách mạng sâu sắc, từ những tư duy hoàn toàn mới về giáo dục đến hành động trong quản lý, tổ chức nhằm đạt đến một nền giáo dục có hiệu quả

nhất, phục vụ tốt nhất cho xã hội, đưa lại lợi ích cao nhất cho người dân, cho Tổ quốc, phù hợp nhất với xu thế phát triển của thời đại.

2. Cơ hội phát triển vượt bậc cho các trường đại học có tiềm lực mạnh khi được trao quyền tự chủ đầy đủ

2.1. Trước hết, cần thống nhất với nhau về một số tiêu chí chủ yếu đánh giá chất lượng giáo dục đại học:

Tiêu chí 1: Chương trình đào tạo phải đáp ứng cao việc làm của sinh viên sau khi tốt nghiệp (Kiểm tra: số phần trăm sinh viên có việc làm ngay sau khi ra trường).

Tiêu chí 2: Phương pháp giảng dạy phải giúp đạt được mục tiêu của chương trình đào tạo (nêu trong Tiêu chí 1).

Tiêu chí 3: Trình độ về chuyên môn và kinh nghiệm của đội ngũ giáo viên và cán bộ quản lý nhà trường.

Tiêu chí 4: Trình độ hiện đại của trang thiết bị, phòng thí nghiệm, thư viện, cơ sở phục vụ đào tạo: sân thể thao, khu vui chơi, giải trí, kí túc xá...

Tiêu chí 5: Năng lực tài chính của nhà trường, từ nhiều nguồn thu khác nhau.

2.2. Đánh giá sơ bộ về hiện trạng giáo dục đại học của ta hiện nay, căn cứ vào năm tiêu chí nêu trên.

Tiêu chí 1: Chương trình đào tạo của ta chưa đáp ứng được yêu cầu của các doanh nghiệp và của xã hội. Tỷ lệ sinh viên tốt nghiệp đại học có việc làm ngay và làm đúng nghề chuyên môn được đào tạo là rất thấp.

Cần sửa: Chương trình đào tạo cần thay đổi nhằm đáp ứng yêu cầu của sự phát triển kinh tế, xã hội Việt Nam. Cần mạnh dạn ủng hộ những đại học có những ý tưởng mới, sáng tạo trong việc này (Chẳng hạn, trường đại học FPT).

Tiêu chí 2: Phần lớn các trường đại học của ta vẫn áp dụng phương pháp giảng dạy cũ: thầy giảng, trò ghi, không tham khảo tài liệu.

Cần sửa: Phát huy tính chủ động học tập của sinh viên, phát triển tinh thần độc lập suy nghĩ, sáng tạo, thói quen cập nhật kiến thức mới qua internet.

Tiêu chí 3: Do ta quá coi trọng bằng cấp hơn thực tài nên đội ngũ giáo viên của ta yếu, ít người có đủ tiêu chuẩn được coi là giảng viên đại học. Với nhiều giáo viên, kiến thức chỉ là nhai lại, không có thực chất (Second - hand knowledge).

Cần sửa: Trường cần chăm lo đến thực chất trình độ giáo viên. Một mặt, cần khẩn trương đào tạo lại, bổ sung kiến thức cho giáo viên, chăm lo đến cuộc sống cho họ để họ toàn tâm toàn ý cho nâng cao trình độ và cho công tác giảng dạy. Mặt khác, phải có biện pháp hữu hiệu thu hút người tài (từ trong và ngoài nước) vào làm việc cho trường mình.

Tiêu chí 4 và 5: Trừ một ít thiết bị ở một số phòng thí nghiệm trọng điểm; các thiết bị, phòng thí nghiệm của các trường đại học của ta đều cũ kỹ, rất lạc hậu. Năng lực tài chính của các trường rất yếu. Hậu quả là sinh viên tốt nghiệp chất lượng thấp, khó kiếm được việc làm.

Cần làm: Sửa lại các quy định hiện hành về học phí và tài chính cho đại học. Không thể có nền giáo dục chất lượng cao mà chi phí thấp, lương của giáo viên chưa đủ đảm bảo một nửa yêu cầu các chi phí tối thiểu cho cuộc sống của họ và gia đình.

Biện pháp chung để khắc phục các thiếu sót trên đây là: Trao quyền tự chủ cho các trường đại học.

2.3. Cơ hội mới

Do được hoạt động theo cơ chế thị trường, nên các trường đại học (Khối A) sẽ có điều kiện bứt phá, phát triển rất nhanh khi có chương trình và phương pháp đào tạo tốt, có khả năng vượt xa những trường khác, kể cả những trường có truyền thống lâu đời nhưng trì trệ.

Do được tăng cường các nguồn lực tài chính, kể cả nguồn thu từ học phí, mà hoạt động của nhà trường sẽ khởi sắc, phong phú, đa dạng. Sẽ xuất hiện những trường “đại học ra đại học”.

Do thu hút được nhiều người tài giỏi vào học bằng những biện pháp đặc biệt (học bổng, học phí, cho vay tiền để học, đảm bảo việc làm với thu nhập cao sau khi tốt nghiệp...); do thu hút được nhiều thầy, cô giỏi từ trong nước và từ nước ngoài thông qua chế độ đãi ngộ và điều kiện làm việc, nên chất lượng đào tạo và chất lượng nghiên cứu khoa học của một số trường sẽ có sự tăng trưởng đột biến.

3. Thách thức lớn và cơ hội lớn đến với ngành Giáo dục- Đào tạo

Con thuyền Giáo dục Việt Nam phải lớn mạnh, nhanh như Phù Đổng để có thể đối phó có hiệu quả với cơn bão giáo dục khi mở cửa WTO vào ngày 1/9/2009 và chuẩn bị vươn ra Đại dương cạnh tranh với Thế giới.

Theo cam kết của Việt Nam với WTO, hai năm nữa, kể từ ngày 1/9/2009 các cơ sở đào tạo 100% vốn đầu tư nước ngoài sẽ được phép thành lập và hoạt động trong khối A. Điều này, một mặt *rất có lợi cho người dân* do có cơ hội lựa chọn trường tốt để học, học xong dễ kiếm được việc làm... Mặt khác, sẽ là *thách thức lớn* đối với các trường đại học của ta trong việc cạnh tranh về đào tạo với nước ngoài.

Thách thức lớn đối với Bộ giáo dục và Đào tạo là đất nước đã chuyển sang một bước ngoặt mới, làm sao để toàn ngành chuyển kịp? Trong khi quán tính quá lớn của cả bộ máy vận hành ì ạch suốt mấy chục năm qua với những tư duy cũ kỹ về lãnh đạo giáo dục, trong khi các hiện tượng tiêu cực đang tồn tại khá phổ biến trong ngay chính các cơ quan của bộ dưới dạng quản lý theo kiểu xin - cho.

Để cuộc chống tiêu cực, tham nhũng trong ngành Giáo dục đạt hiệu quả cao, trước hết cơ quan lãnh đạo của ngành giáo dục phải làm gương, *phải xóa bỏ trong cơ quan mình tất cả các nguồn gốc làm nảy sinh tiêu cực thông qua các quy định, quy chế, phương thức quản lý theo kiểu xin - cho*. Tất cả các cán bộ của cơ quan Bộ Giáo dục phải là những người có tư duy mới nhất, tiên tiến nhất, hiểu thấu đáo nhất những ý tưởng mới của Thủ tướng và là những người trong sáng nhất trong cuộc cải cách giáo dục lần này. Nếu làm được như vậy, và nếu thực hiện đúng chức năng quản lý nhà nước của mình, không làm thay việc của các trường đại học và các cơ sở giáo dục khác, *Bộ chỉ là nơi sản xuất quy chế, nơi hướng dẫn việc thực hiện các chính sách của Nhà nước và chỉ làm công việc "hậu kiểm" để xem các trường, các cơ sở đào tạo khác có làm trái các chính sách, quy chế đã có không*, thì biên chế của cơ quan Bộ chắc chắn có thể giảm bớt quá nửa con số hiện nay. Và quan trọng hơn thế nữa, *các trường đại học, các cơ sở giáo dục sẽ được cởi trói, được quyền tự chủ đầy đủ trong các hoạt động của mình và giáo dục Việt Nam mới có thể phát triển mạnh*.

Trong cơn bão tố giáo dục tới đây, các trường đại học của ta, *phải cùng hợp sức với Bộ Giáo dục và Đào tạo để chèo chống con thuyền giáo dục Việt Nam*. Từng trường đại học - trên cơ sở được quyền tự chủ cao - phải thể hiện

rõ nét nhất bản sắc riêng của mình và nêu cao tính cạnh tranh trong đào tạo đại học (ý của Thủ tướng).

Từng trường đại học đổi mới và phát triển, toàn ngành giáo dục khởi sắc, khoe màu rực rỡ, nền giáo dục Việt Nam đáp ứng đầy đủ việc cung cấp nguồn năng lực dồi dào, chất lượng cao cho việc phát triển kinh tế, xã hội của đất nước; Việt Nam sẽ phải là thành viên của Hiệp hội các nước xuất khẩu giáo dục. Đó cũng chắc chắn là niềm mơ ước của các nhà lãnh đạo Việt Nam, của các nhà lãnh đạo của Bộ Giáo dục và Đào tạo và của toàn dân ta.

Không đạt được mục tiêu này thì toàn ngành Giáo dục của ta, trong đó có các trường đại học, *sẽ có tội lớn đối với đất nước và đối với lịch sử* do đã để mất cơ hội vàng, thời cơ vàng, khiến nước ta lại bị chìm đắm trong lạc hậu và nô lệ nước ngoài, như thời nhà Nguyễn đã mắc phải mấy trăm năm về trước.

Rõ ràng là chúng ta đang đứng trước *thách thức lớn và cơ hội rất lớn*. Thực hiện kiên quyết, sáng tạo những ý kiến chỉ đạo của Thủ tướng, nhất định ngành giáo dục nước ta sẽ lại *xứng đáng là một bông hoa tươi đẹp của chế độ*.

(Báo Lao Động, ngày 30/11/2006 - 1/12/2006)